# ข้อสอบและเฉลย
# ประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.ธ. ๕
# ในการสอบครั้งที่ ๒

## พ.ศ. ๒๕๔๘

# ประโยค ๑ - ๒
# แปล มคธเป็นไทย
# สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘

## แปล โดยพยัญชนะ

๑. เอโก กิร กุฏุมฺพิกปุตฺโต, ปีตริ กาลกเต, เขตฺเต จ ฆเร จ สพฺพกมฺมานิ อตฺตนา ว กโรนฺโต มาตรํ ปฏิชคฺคิ ฯ อถสฺส มาตา “กุมาริกํ เต ตาต อาเนสฺสามีติ อาห ฯ “อมฺม มา เอวํ วเทถ, อหํ ยาวชีวํ ตุมฺเห ปฏิชคฺคิสฺสามีติ ฯ “ตาต เขตฺเต จ ฆเร จ กิจฺจํ ตฺวเมว กโรสิ, เตน มยฺหํ จิตฺตสุขํ นาม น โหติ, อาเนสฺสามิ เตติ ฯ โส ปุนปฺปุนํ ปฏิกฺขิปิตฺวาปิ ตุณฺหี อโหสิ ฯ สา เอกํ กุลํ คนฺตุ เคหา นิกฺขมิ ฯ อถ นํ ปุตฺโต “กตรกุลํ คจฺฉถาติ ปุจฺฉิตฺวา, “อสุกนฺนามาติ วุตฺเต, ตตฺถ คมนํ ปฏิเสเธตฺวา อตฺตโน อภิรุจิตํ กุลํ อาจิกฺขิ ฯ สา ตตฺถ คนฺตฺวา กุมาริกํ วาเรตฺวา ทิวสํ ววฏฺเปตฺวา ตํ อาเนตฺวา ตสฺส ฆเร อกาสิ ฯ สา วณฺณา อโหสิ ฯ อถ นํ มาตา “ปุตฺต ตฺวํ อตฺตโน รุจิยา กุมาริกํ อานาเปสิ, สา อิทานิ วณฺณา ชาตา, อปุตฺตกญฺจ นาม กุลํ วินสฺสติ, ปเวณิ น ฆฏิยติ, เตน อญฺญํ เต กุมาริกํ อาเนสฺสามีติ, เตน “อลํ อมฺมาติ วุจฺจมานาปิ ปุนปฺปุนํ กเถสิ ฯ

## แปล โดยอรรถ

๒. สา (วิสาขา) กิร องฺครฏฺเฐ ภทฺทิยนคเร เมณฺฑกเสฏฺฐิปุตฺตสฺส ธนญฺชยเสฏฺฐิโน อคฺคมเหสิยา สุมนาเทวิยา กุจฺฉิสฺมึ นิพฺพตฺติ ฯ ตสฺสา สตฺตวสฺสิกกาเล สตฺถา เสลพฺราหฺมณาทีนํ โพธเนยฺยพนฺธวานํ อุปนิสฺสยสมฺปตฺตึ ทิสฺวา มหาภิกฺขุสงฺฆปริวาโร จาริกํ จรมาโน ตํ นครํ ปาปุณิ ฯ ตสฺมิญฺจ สมเย เมณฺฑโก คหปติ ตสฺมึ นคเร ปญฺจนนฺนํ มหาปุญฺญานํ เชฏฺฐโก หุตฺวา

เสฏฺฐิฏฺฐานํ กาเรติ ฯ ปญฺจ มหาปุณฺณา นาม “เมณฺฑโก เสฏฺฐี, จนฺทปทุมา นาม ตสฺเสว เชฏฺฐกภริยา, ตสฺเสว เชฏฺฐกปุตฺโต ธนญฺชโย นาม, ตสฺส ภริยา สุมนาเทวี นาม, เมณฺฑกเสฏฺฐิสฺส ทาโส ปุณฺโณ นามาติ ฯ น เกวลญฺจ เมณฺฑกเสฏฺฐีเยว, พิมฺพิสารรญฺโญ ปน วิชิเต ปญฺจ อมิตโภคา นาม อเหสุ “โชติโย, ชฏิโล, เมณฺฑโก, ปุณฺณโก, กากวลิโยติ ฯ เตสุ อยํ เมณฺฑกเสฏฺฐี ทสพลสฺส อตฺตโน นครํ สมฺปตฺตภาวํ ญตฺวา ปุตฺตสฺส ธนญฺชยเสฏฺฐิโน ธีตรํ วิสาขํ ทาริกํ ปกฺโกสาเปตฺวา อาห “อมฺม ตุยฺหมฺปิ มงฺคลํ, อมฺหากมฺปิ มงฺคลํ, ตว ปริวาเรหิ ปญฺจหิ ทาริกาสเตหิ สทฺธึ ปญฺจ รถสตานิ อารุยฺห ปญฺจหิ ทาสีสเตหิ ปริวุตา ทสพลสฺส ปจฺจุคฺคมนํ กโรหีติ ฯ

---

**ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที**

## เฉลย ประโยค ๑ - ๒

## แปล มคธเป็นไทย

### แปล โดยพยัญชนะ

๑. ได้ยินว่า อ. บุตรของกุฏุมพีคนหนึ่ง ครั้นเมื่อบิดาเป็นผู้มีกาละอันกระทำแล้ว เป็นอยู่ กระทำอยู่ซึ่งการงานทั้งปวง ท. ในนาด้วย ในเรือนด้วย ด้วยตนเทียว ปรนนิบัติแล้วซึ่งมารดา ฯ ครั้งนั้น อ. มารดาของบุตรของกุฏุมพีนั้น กล่าวแล้วว่า แน่ะพ่อ อ. เรา จักนำมาซึ่งนางกุมาริกาเพื่อเจ้า ดังนี้ ฯ อ. บุตรของกุฏุมพีนั้นกล่าวแล้วว่า ข้าแต่แม่ อ. ท่าน ท. ขอจงอย่ากล่าวอย่างนี้ อ. กระผมจักปรนนิบัติซึ่งท่าน ท. ตลอดกาลเพียงไรแห่งชีวิต ดังนี้ ฯ อ. มารดา กล่าวแล้วว่า แน่ะพ่อ อ. เจ้านั่นเทียว ย่อมกระทำซึ่งกิจในนาด้วย ในเรือนด้วย เพราะเหตุนั้น ชื่อ อ. ความสุขแห่งจิต ย่อมไม่มีแก่เรา อ. เรา จักนำมา (นางกุมาริกา) เพื่อเจ้า ดังนี้ ฯ อ. บุตรนั้น แม้ห้ามแล้วบ่อย ๆ เป็นผู้นิ่ง ได้เป็นแล้ว ฯ อ. มารดานั้น ออกไปแล้วจากเรือน เพื่ออันไปสู่ตระกูลหนึ่ง ฯ ครั้งนั้น อ. บุตร ถามแล้วซึ่งมารดานั้นว่า อ. ท่าน ท. จะไปสู่ตระกูลไหน ดังนี้ ครั้นเมื่อคำว่า อ. เรา จะไปสู่ตระกูลชื่อโน้น ดังนี้ อันมารดากล่าวแล้ว ปฏิเสธแล้ว ซึ่งการไปสู่ตระกูลนั้น บอกแล้วซึ่งตระกูลอัน-อันตนชอบใจยิ่งแล้ว ฯ อ. มารดานั้น ไปแล้วในตระกูลนั้น ขอแล้วซึ่งนางกุมาริกา กำหนดแล้วซึ่งวัน นำมาแล้วซึ่งนางกุมาริกานั้น ได้กระทำแล้ว ในเรือนเพื่อบุตรนั้น ฯ อ. นางกุมาริกานั้น เป็นหมัน ได้เป็นแล้ว ฯ ครั้งนั้น อ. มารดา กล่าวแล้ว กะบุตรนั้นว่า แน่ะลูก อ. เจ้า ยังเราให้นำมาแล้วซึ่งนางกุมาริกา ตามความชอบใจของตน ในบัดนี้ อ. นางกุมาริกานั้น เป็นหมัน เกิดขึ้น ก็ อ. ตระกูล ชื่ออันมีบุตรหามิได้ ย่อมฉิบหาย อ. เชื้อสาย ย่อมไม่สืบต่อ* เพราะเหตุนั้น อ. เรา จักนำมาซึ่งนางกุมาริกาอื่นเพื่อเจ้า ดังนี้ ฯ อ. มารดา แม้ผู้อันบุตรนั้นกล่าวอยู่ว่า ข้าแต่แม่ อ. อย่าเลย ดังนี้ กล่าวแล้วบ่อย ๆ ฯ

---

* แปลว่า อ. เชื้อสาย อันบุตร ย่อมไม่สืบต่อ ก็ได้

## แปล โดยอรรถ

๒. ดังได้สดับมา นางวิสาขานั้น เกิดในท้องของพระเทวีชื่อว่าสุมนา ผู้เป็นภริยาหลวงของธนญชัยเศรษฐี ผู้เป็นบุตรของเมณฑกเศรษฐี ในภัททิยนคร แคว้นอังคะ ฯ ในเวลาที่นางมีอายุ ๗ ขวบ พระศาสดา ทรงเห็นความถึงพร้อม แห่งอุปนิสัยของเหล่าบุคคลผู้มีเผ่าพันธุ์ที่พึงแนะนำเพื่อตรัสรู้ มีเสลพราหมณ์ เป็นต้น มีภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่เป็นบริวาร เสด็จจาริกไปถึงพระนครนั้นแล้ว ฯ ก็ในสมัยนั้น เมณฑกคฤหบดี เป็นหัวหน้าของผู้มีบุญมาก ๕ คน ในพระนครนั้น ครองตำแหน่งเศรษฐีอยู่ ฯ ชื่อว่า คนที่มีบุญมาก ๕ คน คือ เมณฑกเศรษฐี ภริยาหลวงของเศรษฐีนั้นเองนามว่า จันทปทุมา บุตรคนโตของเศรษฐีนั้นเอง ชื่อธนญชัย ภริยาของธนญชัยนั้น ชื่อว่าสุมนาเทวี คนใช้ของเมณฑกเศรษฐี ชื่อว่าปุณณะ ฯ ใช่จะมีแต่เมณฑกเศรษฐีแต่ผู้เดียวเท่านั้นก็หาไม่ ก็ในแคว้น ของพระเจ้าพิมพิสาร ก็ได้มีคนผู้มีโภคะนับไม่ถ้วน ๕ คน คือ โชติยะ ชฏิละ เมณฑกะ ปุณณกะ กากวัลลิยะ ฯ ในท่านเหล่านั้น เมณฑกเศรษฐีนี้ ได้ทราบว่า พระทศพลเสด็จถึงพระนครของตน จึงให้เรียกเด็กหญิงวิสาขาซึ่งเป็นลูกสาว ของธนญชัยเศรษฐีผู้เป็นบุตรมา บอกว่า แม่หนู เป็นมงคลทั้งแก่เจ้า ทั้งแก่พวกเรา แม่หนูกับพวกเด็กหญิงบริวารของเจ้า ๕๐๐ คน จงขึ้นรถ ๕๐๐ คัน แวดล้อมด้วย นางทาสี ๕๐๐ คน ทำการต้อนรับพระทศพลเถิด ฯ

---

พระเทพปริยัติสุธี อินฺทปญฺโญ วัดบพิตรพิมุข เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้

# ประโยค ๑ - ๒
# ปัญหา บาลีไวยากรณ์
# สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. พยัญชนะอวรรค มี.....ตัว คือ.....ฯ

ข. ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระ มี ๖ คือ.....ฯ

๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. สนธิ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ข. พยัญชนะอาคม มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. วิภัตตินามนั้นมีกี่ตัว ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. กิริยาศัพท์เช่นไร ชื่อกัมมวาจก ฯ

ข. ปัจจัยในเหตุกัตตุวาจก มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๕. ต ปัจจัย ในกิริยากิตต์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี ร์ หรือ สฺ เป็นที่สุด แปลง ต เป็นอะไรได้บ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ฯ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูป และสาธนะอะไร

ก. ธมฺมํ วตฺตุ สีลมสฺสาติ ธมฺมวาที ฯ

ข. สิกฺขนํ สิกฺขา ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. รณฺโญ ปุตฺโต ราชปุตฺโต ฯ

ข. พุทฺโธ เอว รตนํ พุทฺธรตนํ ฯ

ค. ปตฺโต จ จีวรญฺจ ปตฺตจีวรํ ฯ

ฆ. กตํ ปุญฺญํ เยน โส กตปุญฺโญ ( ปุริโส ) ฯ

ง. นครสฺส พหิ พหินครํ ฯ

๗. ในตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สุขี, อโยมยํ, นาวิโก ลง ปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

---

**ให้เวลา ๓ ชั่วโมง**

# เฉลย ประโยค ๑ - ๒
# ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. มี ๘ ตัว คือ ย ร ล ว ส ห ฬ อำ ฯ

ข. คือ กณฺโฐ คอ ๑ ตาลุ เพดาน ๑ มุทฺธา ศีรษะหรือปุ่มเหงือก ๑ ทนฺโต ฟัน ๑ โอฏฺโฐ ริมฝีปาก ๑ นาสิกา จมูก ๑ ฯ

๒. ได้ตอบคำถาม ดังต่อไปนี้

ก. มี ๓ ฯ คือ สระสนธิ ๑ พยัญชนะสนธิ ๑ นิคคหิตสนธิ ๑ ฯ

ข. มี ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร ฬ ฯ

๓. วิภัตตินามนั้น มี ๑๔ ตัว ฯ แบ่งเป็นเอกวจนะ ๗ พหุวจนะ ๗ ฯ

| | | | |
|---|---|---|---|
| ปฐมา | ที่๑ | **สิ** | **โย** |
| ทุติยา | ที่๒ | **อำ** | **โย** |
| ตติยา | ที่๓ | **นา** | **หิ** |
| จตุตฺถี | ที่๔ | **ส** | **นำ** |
| ปญฺจมี | ที่๕ | **สฺมา** | **หิ** |
| ฉฏฺฐี | ที่๖ | **ส** | **นำ** |
| สตฺตมี | ที่๗ | **สฺมึ** | **สุ** |

๔. ได้ตอบคำถาม ดังต่อไปนี้

ก. กิริยาศัพท์ใดกล่าวกรรมสิ่งที่บุคคลพึงทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยาของกรรมนั้นเอง กิริยาศัพท์นั้น ชื่อกัมมวาจก ฯ

ข. ปัจจัยในเหตุกรรมวาจก มี ๔ ตัว ฯ คือ เณ ณฺย ณาเป ณาปย ฯ

๕. ธาตุซึ่งมี รฺ เป็นที่สุด แปลง **ต** เป็น **ณฺณ** ยกตัวอย่างเช่น **ชิณฺณ** ฯ
ธาตุซึ่งมี สฺ เป็นที่สุด แปลง **ต** เป็น **ฏฺฐ** ยกตัวอย่างเช่น **ตุฏฺโฐ** ฯ

ก. เป็นสมาสรูป ตัสสีลสาธนะ ฯ

ข. เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ก. ชื่อฉัฏฐีตัปปุริสสมาส ฯ

ข. ชื่ออวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส ฯ

ค. ชื่อสมาหารทวันทวสมาส ฯ

ฆ. ชื่อตติยาพหุพิหิสมาส ฯ

ง. ชื่อนิปาตปุพพก อัพยยีภาวสมาส ฯ

๗. มี ปัจจัย ๙ ตัว ฯ คือ วี ส สี อิก อี ร วนฺตุ มนฺตุ ณ ฯ

**สุขี** ลง **อี** ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

**อโยมยํ** ลง **มย** ปัจจัย ในปกติตัทธิต ฯ

**นาวิโก** ลง **ณิก** ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต ฯ

---

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้

# ประโยค ป.ธ. ๓
# แปล มคธเป็นไทย
# สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘

## แปล โดยพยัญชนะ

๑. อถสฺสา สตฺถา มยา ปุจฺฉิตปญฺโหเยว ตยา วิสฺสชฺชิโตติ จตุตฺถํ สาธุการํ ทตฺวา ปริสํ อามนฺเตตฺวา เอตฺตกํ นาม ตุมฺเห อิมาย กถิตํ น ชานาถ เกวลํ อุชฺฌายเถว เยสญฺหิ ปญฺญาจกฺขุ นตฺถิ เต อนฺธาเยว เยสํ ปญฺญาจกฺขุ อตฺถิ เตเอว จกฺขุมนฺโตติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

อนฺธภูโต อยํ โลโก ตนุเกตฺถ วิปสฺสติ
สกุโณ ชาลมุตฺโตว อปฺโป สคฺคาย คจฺฉตีติ ฯ

ตตฺถ อยํ โลโกติ อยํ โลกิยมหาชโน ปญฺญาจกฺขุโน อภาเวน อนฺธภูโต ฯ ตนุเกตฺถาติ ตนุโก เอตฺถ น พหุ ชโน อนิจฺจาทิวเสน วิปสฺสติ ฯ ชาลมุตฺโตวาติ ยถา เฉเกน สากุณิเกน ชาเลน โอตฺถริตฺวา คยฺหมาเนสุ วฏฺฏเกสุ โกจิเทว ชาลโต มุจฺจติ เสสา อนฺโตชาลเมว ปวิสนฺติ ตถา มารชาเลน โอตฺถเตสุ สตฺเตสุ พหู อปายคามิโน โหนฺติ อปฺโป โกจิเทว [สตฺโต] สคฺคาย คจฺฉติ สุคตึ วา นิพฺพานํ วา ปาปุณาตีติ อตฺโถ ฯ

## แปล โดยอรรถ

๒. โส (ภิกฺขุ) พุทฺธานํ อุปฺปนฺนลาภสกฺการํ นิสฺสาย ชีวนฺโต อุกฺกณฺจิตฺวา วิโนเทตุํ อสกฺโกนฺโต นทานิ สทฺธาเทยฺยานิ กาสายานิ ปริทหิตฺวา คมิสฺสามีติ รุกฺขมูลํ คนฺตฺวา อตฺตนา ว อตฺตานํ โอวทิ อหิริก นิลฺลชฺช อิทํ นิวาเสตฺวา วิพฺภมิตฺวา ภตึ กตฺวา ชีวิตุกาโม ชาโตติ ฯ ตสฺเสวํ อตฺตานํ

โอวทนฺตสฺเสว จิตฺตํ ตนุภาวํ คตํ ฯ โส นิวตฺติตฺวา ปุน กติปาหจฺจเยน อุกฺกณฺจิตฺวา ตเถว อตฺตานํ โอวทิ ฯ ปุนสฺส จิตฺตํ นิวตฺตติ ฯ โส อิมินา ว นีหาเรน อุกฺกณฺจิตกาเล ตตฺถ คนฺตฺวา อตฺตานํ โอวทิ ฯ อถ นํ ภิกฺขู ตตฺถ อภิณฺหํ คจฺฉนฺตํ ทิสฺวา อาวุโส นงฺคลกูฏตฺเถร กสฺมา เอตฺถ คจฺฉสีติ ปุจฺฉึสุ ฯ โส อาจริยสฺส สนฺติกํ คจฺฉามิ ภนฺเตติ วตฺวา กติปาหจฺจเยน อรหตฺตํ ปาปุณิ ฯ ภิกฺขู เตน สทฺธึ เกลึ กโรนฺตา อาหํสุ อาวุโส นงฺคลกูฏตฺเถร ตว วิจรณมคฺโค อวลญฺโช วิย ชาโต อาจริยสฺส สนฺติกํ น คจฺฉสิ มญฺเญติ ฯ อาม ภนฺเต มยํ สํสคฺเค สติ อคมิมฺหา อิทานิ ปน โน สํสคฺโค ฉินฺโน เตน น คจฺฉามาติ ฯ ตํ สุตฺวา ภิกฺขู เอส อภูตํ วตฺวา อญฺญํ พฺยากโรตีติ สตฺถุ ตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯ สตฺถา อาม ภิกฺขเว มม ปุตฺโต อตฺตนา ว อตฺตานํ โจเทตฺวา ปพฺพชิตกิจฺจสฺส มตฺถกํ ปตฺโตติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

อตฺตนา โจทยตฺตานํ ปฏิมํเสตมตฺตนา
โส อตฺตคุตฺโต สติมา สุขํ ภิกฺขุ วิหาหิสิ ฯ
อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ อตฺตาว อตฺตโน คติ
ตสฺมา สํยม อตฺตานํ อสฺสํ ภทฺรํว วาณิโชติ ฯ

---

**ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที**

## เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
## แปล มคธเป็นไทย
## แปล โดยพยัญชนะ

๑. ครั้งนั้น อ. พระศาสดา ทรงประทานแล้ว ซึ่งสาธุการ ครั้งที่ ๔ ว่า อ. ปัญหาอันเราถามแล้ว นั่นเทียว อันเธอแก้แล้ว ดังนี้ แก่ธิดาของนายช่างหูกนั้น ตรัสเรียกมาแล้ว ซึ่งบริษัท ตรัสแล้วว่า อ. ท่าน ท. ย่อมไม่รู้ ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว อันอันนางกุมาริกานี้กล่าวแล้ว ชื่อมีประมาณเท่านี้ อ. ท่าน ท. ย่อมยกโทษ อย่างเดียว นั่นเทียว เพราะว่า อ. จักษุคือปัญญา ย่อมไม่มี แก่ชน ท. เหล่าใด อ. ชน ท. เหล่านั้น เป็นผู้บอด นั่นเทียว ย่อมเป็น อ. จักษุคือปัญญา มีอยู่แก่ชน ท. เหล่าใด อ. ชน ท. เหล่านั้น นั่นเทียว เป็นผู้มีจักษุ ย่อมเป็น ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถานี้ ว่า

**อ. สัตว์โลกนี้ เป็นผู้บอดเป็นแล้ว ย่อมเป็น**
**อ. ชน ในโลกนี้ น้อยคนจะเห็นแจ้ง อ. ชน**
**น้อยคนจะไปสู่สวรรค์ เพียงดัง อ. นกตัวพ้นแล้ว**
**จากข่าย ดังนี้ ฯ**

อ. อรรถว่า อ. โลกิยมหาชน นี้ ชื่อว่า เป็นผู้บอดเป็นแล้ว เพราะความไม่มีแห่งจักษุคือปัญญา ย่อมเป็น ดังนี้ แห่ง-ในบท ท. เหล่านั้น หนา - หมวดสองแห่งบทว่า **อยํ โลโก** ดังนี้ ฯ อ. อรรถว่า อ. ชน ในโลกนี้ น้อยคน คือว่า ไม่มาก จะเห็นแจ้ง ด้วยสามารถแห่งไตรลักษณะมีอนิจจลักษณะเป็นต้น ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบทว่า **ตนุเกตฺถ** ดังนี้ ฯ อ. อรรถว่า อ.-ในนกกระจาบ ท. ตัวอันบุคคลผู้ฆ่าซึ่งนกเป็นอยู่ ผู้ฉลาด ครอบจับเอาอยู่ ด้วยข่ายหนา - นกกระจาบบางตัว นั่นเทียว จะพ้น จากข่าย อ. นกกระจาบ ท. ที่เหลือ ย่อมเข้าไป สู่ภายในแห่งข่าย นั่นเทียว ฉันใด อ. - ในสัตว์ ท. ผู้อันข่ายคือมาร ท่วมทับแล้ว หนา - สัตว์ ท. มาก เป็นผู้ไปสู่อบายโดยปกติ ย่อมเป็น อ. สัตว์ น้อย คือว่า ไร ๆ นั่นเทียว

จะไป สู่สวรรค์ คือว่า จะถึง ซึ่งสุคติหรือ หรือว่า ซึ่งพระนิพพาน ฉันนั้น ดังนี้ แห่งบทว่า **ชาลมุตฺโตว** ดังนี้เป็นต้น ฯ

## แปล โดยอรรถ

๒. ภิกษุนั้น อาศัยลาภสักการะที่เกิดขึ้นแก่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นอยู่ เบื่อหน่ายแล้ว เมื่อไม่สามารถเพื่อจะบรรเทาได้ จึงคิดว่า บัดนี้ เราจักไม่นุ่งห่มผ้ากาสายะที่เขาถวายด้วยศรัทธาต่อไป ดังนี้แล้ว ไปยังโคนต้นไม้ กล่าวสอนตนด้วยตนแลว่า เจ้าผู้ไม่มีหิริ หมดยางอาย เจ้าอยากจะนุ่งห่มผ้าขี้ริ้ว ผืนนี้ สึกไปทำการรับจ้างเป็นอยู่หรือ ฯ เมื่อท่านกล่าวสอนตนอยู่อย่างนี้นั่นแล จิตถึงความเป็นธรรมชาติเบาแล้ว ฯ ท่านกลับมาแล้ว โดยกาลล่วงไป ๒-๓ วัน ก็เบื่อหน่ายอีก จึงกล่าวสอนตนเหมือนอย่างเดิมนั่นแล ฯ ท่านกลับใจได้อีก ฯ ในเวลาเบื่อหน่ายท่านไปในที่นั้นแล้วกล่าวสอนตนโดยทำนองนี้แล ฯ ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลาย เห็นท่านไปอยู่ในที่นั้นเนือง ๆ จึงถามว่า ท่านนังคลกูฏเถระ เหตุไร ท่านจึงไปในที่นั้น ฯ ท่านตอบว่า ผมไปยังสำนักอาจารย์ขอรับ ดังนี้แล้ว โดยล่วงไป ๒-๓ วัน ก็ได้บรรลุพระอรหัต ฯ ภิกษุทั้งหลาย เมื่อจะทำการเยาะเย้ยกับท่าน จึงกล่าวว่า ท่านนังคลกูฏเถระ ทางที่เที่ยวไปของท่านเป็นประดุจหารอยไม่พบ ชะรอยท่านจะไม่ไปยังสำนักของอาจารย์หรือ ฯ พระเถระกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ ขอรับ เมื่อความเกี่ยวข้องยังมีอยู่ ผมได้ไปแล้ว แต่บัดนี้ ความเกี่ยวข้อง ผมตัดเสียได้แล้ว เพราะฉะนั้น ผมจึงไม่ไป ฯ ภิกษุทั้งหลาย ฟังคำนั้นแล้ว จึงกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระศาสดาว่า ภิกษุนี้พูดไม่จริง พยากรณ์พระอรหัต ดังนี้ ฯ พระศาสดา ตรัสว่า เออ ภิกษุทั้งหลาย บุตรของเรา เตือนตนด้วยตนเองแล บรรลุถึงที่สุดแห่งกิจของบรรพชิตแล้ว เมื่อจะทรงแสดงธรรม ได้ทรงภาษิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

**เธอจงเตือนตนด้วยตน จงพิจารณาตนนี้ด้วยตน ภิกษุ เธอนั้นคุ้มครองตนแล้ว มีสติ จักอยู่เป็นสุข ตนแล เป็นนาถะของตน ตนแล เป็นคติของตน เพราะฉะนั้น เธอจงสงวนตน เหมือนพ่อค้าสงวนม้าตัวเจริญฉะนั้น ฯ**

---

พระเทพวิมลโมลี จิตฺตคุตฺโต วัดสุทัศนเทพวราราม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้

# ประโยค ป.ธ. ๓
# สัมพันธ์ไทย
# สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๘

ราชา เตนหิ คจฺฉถ นครํ อาหิณฺฑถาติ อาห ฯ เต นครวีถีสุ ปสฺสถ สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํ กมฺมนฺติอาทีนิ วตฺวา ปุน รญฺโญ นิเวสนทฺวารํ อคมํสุ ฯ ราชา สุนฺทริยา สรีรํ อามกสุสาเน อฏฺฐกํ อาโรเปตฺวา รกฺขาเปสิ ฯ สาวตฺถีวาสิโน ฯเปตฺวา อริยสาวเก เสสา เยภุยฺเยน ปสฺสถ สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํ กมฺมนฺติอาทีนิ วตฺวา อนฺโตนคเรปิ พหินคเรปิ อรญฺเญสุปิ ภิกฺขู อกฺโกสนฺตา วิจรนฺติ ฯ ภิกฺขู ตํ ปวตฺตึ ตถาคตสฺส อาโรเจสุ ฯ สตฺถา เตนหิ ตุมฺเหปิ เต มนุสฺเส เอวํ ปฏิโจเทถาติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

อภูตวาที นิรยํ อุเปติ
โย วาปิ กตฺวา น กโรมิจฺจาห
อุโภปิ เต เปจฺจ สมา ภวนฺติ
นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถาติ ฯ

ตตฺถ อภูตวาทีติ ปรสฺส โทสํ อทิสฺวา ว มุสาวาทํ กตฺวา ตุจฺเฉน ปรํ อพฺภาจิกฺขนฺโต ฯ กตฺวาติ โย วา ปน ปาปกมฺมํ กตฺวา นาหํ เอตํ กโรมีติ อาห ฯ เปจฺจ สมา ภวนฺตีติ เต อุโภปิ ชนา ปรโลกํ คนฺตฺวา นิรยํ อุปคมเนน คติยา สมา ภวนฺติ ฯ คติเยว เนสํ ปริจฺฉินฺนา อายุ ปน เนสํ น ปริจฺฉินฺนํ พหุ หิ ปาปกมฺมํ กตฺวา จิรํ นิรเย ปจฺจนฺติ ปริตฺตํ กตฺวา อปฺปมตฺตกเมว กาลํ ยสฺมา ปน เตสํ อุภินฺนมฺปิ ลามกเมว กมฺมํ เตน วุตฺตํ นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถาติ ฯ ปรตฺถาติ ปทสฺส ปน ปรโต เปจฺจปเทน สมฺพนฺโธ ฯ เปจฺจ ปรตฺถ อิโต คนฺตฺวา เต นิหีนกมฺมา ปรโลเก สมา ภวนฺตีติ อตฺโถ ฯ

---

**ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที**

# เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
## สัมพันธ์ไทย

ราชา สยกตฺตา ใน อาห ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก เตนหิ ศัพท์ วิภตฺติ-ปฏิรูปก ตุมฺเห สยกตฺตา ใน คจฺฉถ และ อาหิณฺฑถ กิริยาสองบท อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก นครํ อจฺจนฺตสโยค ใน อาหิณฺฑถ อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห ฯ เต วิเสสน ของ ติตฺถิยา ฯ สยกตฺตา ใน อคมํสุ ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก นครวีถีสุ อาธาร ใน วตฺวา ตุมฺเห สยกตฺตา ใน ปสฺสถ ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก สมณานํ สามีสมฺพนฺธ ใน กมฺมํ สกฺยปุตฺติยานํ วิเสสน ของ สมณานํ กมฺมํ อวุตฺตกมฺม ใน ปสฺสถ อิติ ศัพท์ สรูป ใน อาทีนิ วจนานิ อาทีนิ วิเสสน ของ วจนานิ ฯ อวุตฺตกมฺม ใน วตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน อคมํสุ ปุน กิริยาวิเสสน ใน อคมํสุ รณฺโญ สามีสมฺพนฺธ ใน นิเวสนทฺวารํ ฯ สมฺปาปุณิยกมฺม ใน อคมํสุ ฯ

ราชา เหตุกตฺตา ใน รกฺขาเปสิ ราชปุริเส การิตกมฺม ใน รกฺขาเปสิ ฯ อาขฺยาตบท เหตุกตฺตุวาจก สุนฺทริยา สามีสมฺพนฺธ ใน สรีรํ ฯ อวุตฺตกมฺม ใน อาโรเปตฺวา อามกสุสาเน อาธาร ใน อาโรเปตฺวา อฏฺฏกํ สมฺปาปุณิยกมฺม ใน อาโรเปตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน รกฺขาเปสิ ฯ

สาวตฺถีวาสิโน ก็ดี เสสา ก็ดี วิเสสน ของ ชนา ฯ สยกตฺตา ใน วิจรนฺติ ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก ฐเปตฺวา วิเสสน ของ เสสา ชนา อริยสาวเก อวุตฺตกมฺม ใน ฐเปตฺวา เยภุยฺเยน[๑] กิริยาวิเสสน ใน วตฺวา ตุมฺเห สยกตฺตา ใน ปสฺสถ ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก สมณานํ สามีสมฺพนฺธ ใน กมฺมํ สกฺยปุตฺติยานํ วิเสสน ของ สมณานํ กมฺมํ อวุตฺตกมฺม ใน ปสฺสถ อิติ ศัพท์ สรูป ใน อาทีนิ วจนานิ อาทีนิ วิเสสน ของ วจนานิ ฯ อวุตฺตกมฺม ใน วตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน วิจรนฺติ อนฺโตนคเร ก็ดี พหินคเร ก็ดี อรญฺเญสุ ก็ดี วิสยาธาร ใน วิจรนฺติ

[๑] ตติยาวิเสสน ก็ได้

ปี[๒] สามศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ อนฺโตนคเร พหินคเร และ อรญฺเญสุ ภิกฺขู อวุตฺตกมฺม ใน อกฺโกสนฺตา ฯ อพฺภนฺตรกิริยา ใน วิจรนฺติ ฯ

ภิกฺขู สยกตฺตา ใน อาโรเจสุ ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก ตำ วิเสสน ของ ปวตฺตึ ฯ อวุตฺตกมฺม ใน อาโรเจสุ ตถาคตสฺส สมฺปทาน ใน อาโรเจสุ ฯ สตฺถา สยกตฺตา ใน อาห ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก เตนหิ ศัพท์ วิภตฺติปฏิรูปก ตุมฺเห สยกตฺตา ใน ปฏิโจเทถ ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก ปี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ ตุมฺเห เต วิเสสน ของ มนุสฺเส ฯ อวุตฺตกมฺม ใน ปฏิโจเทถ เอวำ กิริยาวิเสสน ใน ปฏิโจเทถ อิติ ศัพท์ อาการ ใน วตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน อาห อิมำ วิเสสน ของ คาถำ ฯ อวุตฺตกมฺม ใน อาห

> อภูตวาที วิเสสน ของ ปุคฺคโล ฯ สยกตฺตา ใน อุเปติ ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก นิรยำ อวุตฺตกมฺม ใน อุเปติ วา ศัพท์ อปรนัย โย วิเสสน ของ ปุคฺคโล ฯ สยกตฺตา ใน อาห ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก ปี ศัพท์ ปทปูรณ ปาปกมฺมำ อวุตฺตกมฺม ใน กตฺวา ฯ ปุพฺพกาลกิริยา ใน อาห อหำ สยกตฺตา ใน น กโรมิ น ศัพท์ ปฏิเสธ ใน กโรมิ ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห อุโภ ก็ดี เต ก็ดี นิหีนกมฺมา ก็ดี มนุชา ก็ดี วิเสสน ของ ชนา ฯ สยกตฺตา ใน ภวนฺติ ฯ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก ปี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ อุโภ เปจฺจ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ภวนฺติ สมา วิกติกตฺตา ใน ภวนฺติ ปรตฺถ วิเสสน ของ โลเก ฯ อาธาร ใน เปจฺจ อิติ ศัพท์ สรูป ใน อิมำ คาถำ ฯ

---

๒ ปี ศัพท์ ปทสมฺจฺจยตฺถ ก็ได้

ตตฺถ วิเสสน ของ ปเทสุ ๆ นิทฺธารณ ใน ปทสฺส อภูตวาที สรูป ใน อิติ ๆ ศัพท์ สรูป ใน ปทสฺส ๆ นิทฺธารณีย และ สามีสมฺพนฺธ ใน อตฺโถ ปรสฺส วิเสสน ของ ปุคฺคลสฺส ๆ สามีสมฺพนฺธ ใน โทสํ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน อทิสฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน กตฺวา ว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ อทิสฺวา มุสาวาทำ อวุตฺตกมฺม ใน กตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน อพฺภาจิกฺขนฺโต ตุจฺเฉน วิเสสน ของ วจเนน ๆ กรณ ใน อพฺภาจิกฺขนฺโต ปรำ วิเสสน ของ ปุคฺคลำ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน อพฺภาจิกฺขนฺโต ๆ วิเสสน ของ ปุคฺคโล อิติ ศัพท์ สรูป ใน อตฺโถ ๆ ลิงฺคตฺถ

กตฺวา สรูป ใน อิติ ๆ ศัพท์ อาทยตฺถ ใน ปทสฺส ๆ สามีสมฺพนฺธ ใน อตฺโถ ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ วา ศัพท์ อปรนัย โย วิเสสน ของ ปุคฺคโล ๆ สยกตฺตา ใน อาห ๆ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก ปาปกมฺมำ อวุตฺตกมฺม ใน กตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน อาห อหำ สยกตฺตา ใน น กโรมิ น ศัพท์ ปฏิเสธ ใน กโรมิ ๆ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก เอตำ วิเสสน ของ ปาปกมฺมำ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน น กโรมิ อิติ ศัพท์ อาการ ใน อาห อิติ ศัพท์ สรูป ใน อตฺโถ ๆ ลิงฺคตฺถ ฯ

เปจฺจ สมา ภวนฺติ สรูป ใน อิติ ๆ ศัพท์ สรูป ใน ปทานำ ๆ สามีสมฺพนฺธ ใน อตฺโถ ชนา สยกตฺตา ใน ภวนฺติ ๆ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก เต ก็ดี อุโภ ก็ดี วิเสสน ของ ชนา ปี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ อุโภ ปรโลกำ สมฺปาปุณิยกมฺม ใน คนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ภวนฺติ นิรยำ อวุตฺตกมฺม ใน อุปคมเนน ๆ เหตุ ใน สมา คติยา ตติยาวิเสสน ใน สมา ๆ วิกติกตฺตา ใน ภวนฺติ อิติ ศัพท์ สรูป ใน อตฺโถ ๆ ลิงฺคตฺถ ฯ

คติ วุตฺตกมฺม ใน ปริจฺฉินฺนา พุทฺธฆาเฌน อนภิหิตกตฺตา ใน ปริจฺฉินฺนา ๆ กิตบท กมฺมวาจก เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ คติ เนสำ วิเสสน ของ ชนานำ ๆ สามีสมฺพนฺธ ใน คติ ปน ศัพท์ ปกฺขนฺตรโชตก อายุ วุตฺตกมฺม ใน น ปริจฺฉินฺนำ พุทฺธฆาเฌน อนภิหิตกตฺตา ใน น ปริจฺฉินฺนำ น ศัพท์ ปฏิเสธ ใน ปริจฺฉินฺนำ ๆ กิตบท กมฺมวาจก เนสำ วิเสสน ของ ชนานำ ๆ สามีสมฺพนฺธ ใน อายุ

หิ ศัพท์ เหตุโชตก ชนา สยกตฺตา ใน ปจฺจนฺติ[๓] ๆ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก พหุ วิเสสน ของ ปาปกมฺมํ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน กตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปจฺจนฺติ จิรํ กิริยาวิเสสน ใน ปจฺจนฺติ นิรเย วิสยาธาร ใน ปจฺจนฺติ ชนา สยกตฺตา ใน ปจฺจนฺติ ๆ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก ปริตฺตํ วิเสสน ของ ปาปกมฺมํ ๆ อวุตฺตกมฺม ใน กตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปจฺจนฺติ อปฺปมตฺตกํ วิเสสน ของ กาลํ เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ อปฺปมตฺตกํ กาลํ อจฺจนฺตสโยค ใน ปจฺจนฺติ นิรเย วิสยาธาร ใน ปจฺจนฺติ

ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ กมฺมํ สยกตฺตา ใน โหติ ๆ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก ยสฺมา กิริยาปรามาส เตสํ ก็ดี อุภินฺนํ ก็ดี วิเสสน ของ ชนานํ ๆ สามีสมฺพนฺธ ใน กมฺมํ ปี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ อุภินฺนํ ลามกํ วิกติกตฺตา ใน โหติ เอว ศัพท์ อวธารณ เข้ากับ ลามกํ วจนํ วุตฺตกมฺม ใน วุตฺตํ สตฺถารา อนภิหิตกตฺตา ใน วุตฺตํ ๆ กิตบท กมฺมวาจก เตน วิเสสน ของ การเณน ๆ เหตุ ใน วุตฺตํ นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถ สรูป ใน อิติ ๆ ศัพท์ สรูป ใน วจนํ ฯ

ปน ศัพท์ วากฺยารมฺภ สมฺพนฺโธ วุตฺตกมฺม ใน เวทิตพฺโพ ปณฺฑิเตน อนภิหิตกตฺตา ใน เวทิตพฺโพ ๆ กิตบท กมฺมวาจก ปรตฺถ สรูป ใน อิติ ๆ ศัพท์ สรูป ใน ปทสฺส ๆ ภาวาทิสมฺพนฺธ ใน สมฺพนฺโธ ปรโต ตติยาวิเสสน ใน เปจฺจปเทน ๆ สหตฺถตติยา ใน สมฺพนฺโธ ฯ

อตฺโถ วุตฺตกมฺม ใน เวทิตพฺโพ ปณฺฑิเตน อนภิหิตกตฺตา ใน เวทิตพฺโพ ๆ กิตบท กมฺมวาจก เต ก็ดี นิหีนกมฺมา ก็ดี วิเสสน ของ ชนา ๆ สยกตฺตา

---

[๓] **ปจฺจนฺติ** ปจฺ ธาตุ "ปาก = หุง, ต้ม, สุก, ไหม้" + ย ปัจจัย + อนฺติ ปจฺ ธาตุ เป็นธาตุ ๒ คณะ คือ ภูวาทิคณะ (สกัมมธาตุ) มีรูปเป็น ปจติ, ปจนฺติ และ ทิวาทิคณะ (อกัมมธาตุ) มีรูปเป็น ปจฺจติ, ปจฺจนฺติ เป็น กตฺตุวาจก ดูอธิบายโดยพิสดาร ใน สัททนีติ ธาตุมาลา ฉบับแปล หน้า ๙๖ - ๑๐๑, ๙๗๖ - ๙๗๘.

ใน ภวนฺติ ๆ อาขฺยาตบท กตฺตุวาจก เปจฺจ ก็ดี คนฺตฺวา ก็ดี ปุพฺพกาลกิริยา ใน ภวนฺติ ปรตฺถ วิเสสน ของ โลเก ๆ อาธาร ใน เปจฺจ อิโต วิเสสน ของ โลกโต ๆ อปาทาน ใน คนฺตฺวา เปจฺจ ปรตฺถ วิวริย ใน อิโต คนฺตฺวา ๆ วิวรณ ปรโลเก อาธาร ใน ภวนฺติ สมา วิกติกตฺตา ใน ภวนฺติ อิติ ศัพท์ สรูป ใน อตฺโถ ฯ

---

พระราชปริยัติโมลี เขมสรโณ วัดพระงาม จ.นครปฐม สัมพันธ์ตรวจแก้

สนามหลวงแผนกบาลี

# ประโยค ป.ธ. ๓
# ปัญหา บาลีไวยากรณ์
# สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๑. ชิวฺหคฺคํ - ปลายลิ้น เป็นกรณ์ของอักขระอะไรบ้าง ฯ อักขระเหล่านั้นเกิดในฐานไหน ฯ เรียกว่าอะไร ฯ

๒. ในสนธิ การต่อมีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ฯ มยฺหเมเวโส เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. เสยฺโย เป็นคุณนามชั้นไหน ฯ
ข. ในปุงลิงค์ มีการันต์อะไรบ้าง ฯ
ค. ปสโว เป็นวิภัตติอะไรได้บ้าง ฯ
ฆ. เอต ศัพท์ เป็นสัพพนามชนิดไหน ฯ
ง. ภเณ, เหฏฺฐา เป็นนิบาตบอกอะไร ฯ

๔. อาย, อิย ปัจจัย เป็นไปในความอะไร ฯ ใช้ประกอบกับอะไร ฯ ทสฺสามิ, และ ปจฺจสฺโสสุ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ

๕. กิริยากิตก์ มีเครื่องประกอบต่างจากกิริยาอาขยาตอย่างไร ฯ หตฺถิมารโก, โพธิ (ญาณ), ปมาโท ลงปัจจัยอะไร ฯ เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. ตัปปุริสสมาส กับ อัพยยีภาวสมาส ต่างกันอย่างไร ฯ ปาปรหิโต (ภิกฺขุ), สสาวกสงฺโฆ (ตถาคโต) เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ

๗. ณิก ปัจจัย มีในตัทธิตไหนบ้าง ฯ และใช้ต่างกันอย่างไร ฯ มณิมยํ (รถจกฺกํ), เวรี, โกสลฺลํ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

**ให้เวลา ๓ ชั่วโมง**

# เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
## ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. **ชิวฺหคฺคํ** - ปลายลิ้น เป็นกรณ์ของอักขระ ๗ ตัว คือ **ต ถ ท ธ น ล ส** ฯ อักขระเหล่านั้นเกิดที่ฟัน ฯ เรียกว่า **ทันตชา** ฯ

๒. ในสนธิ การต่อมี ๒ อย่าง ฯ คือ ต่อศัพท์ที่มีวิภัตติให้เนื่องด้วยศัพท์ที่มีวิภัตติ ตัวอย่างเช่น **จตฺตาโร อิเม** ต่อเข้าเป็น **จตฺตาโรเม** เป็นต้น ๑ ฯ ต่อบทสมาส ย่ออักษรให้น้อยลง ตัวอย่างเช่น **กต อุปกาโร** ต่อเข้าเป็น **กโตปกาโร** เป็นต้น ๑ ฯ

- **มยฺหเมเวโส** เป็นอาเทสนิคคหิตสนธิ และโลปสระสนธิ ตัดเป็น **มยฺหํ - เอว - เอโส** ระหว่าง **มยฺหํ-เอว** นิคคหิตอยู่หน้า ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิตเป็น **ม** ต่อเป็น **มยฺหเมว**
- ระหว่าง **มยฺหเมว - เอโส** ถ้าสระหน้าและสระหลังไม่มีพยัญชนะคั่นในระหว่างลบสระหน้า คือ **อ** ที่ **มยฺหเมว** ต่อเป็น **มยฺหเมเวโส** ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้ คือ

ก. **เสยฺโย** เป็นคุณนามชั้นวิเสส ฯ

ข. ในปุงลิงค์มีการันต์ ๕ คือ **อ อิ อี อุ อู** ฯ

ค. **ปสโว** เป็นได้ ๓ วิภัตติ คือ ปฐมาวิภัตติ ทุติยาวิภัตติ และอาลปนะ ฯ

ฆ. **เอต** ศัพท์ เป็นสัพพนามชนิดนิยมสัพพนาม ฯ

ง. **ภเณ** เป็นนิบาตบอกอาลปนะ ส่วน **เหฏฺฐา** เป็นนิบาตบอกที่ ฯ

๔. **อาย อิย** ปัจจัย เป็นไปในความประพฤติ ฯ ใช้ประกอบกับนามศัพท์ทั้งที่เป็นนามนาม ทั้งที่เป็นคุณนาม ให้เป็นกิริยาศัพท์ ฯ

- **ทสฺสามิ** ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ **ทา** ธาตุ ลง **อ** ปัจจัย **สฺสามิ** วิภัตติ หมวดภวิสสันติวิภัตติ สำเร็จรูปเป็น **ทสฺสามิ** ฯ
- **ปจฺจสฺโสสุ** ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ **ปฏิ** บทหน้า **อ** บทหน้า **สุ** ธาตุ ลง **อ** ปัจจัย ลง **อุ** วิภัตติหมวดอัชชัตตนีวิภัตติ ลง **ส** อาคม สำเร็จรูปเป็น **ปจฺจสฺโสสุ** ฯ

๕. กิริยากิตก์มีเครื่องประกอบต่างจากกิริยาอาขยาต คือ ไม่มีบทและบุรุษเท่านั้น ฯ

- **หตฺถิมารโก** ลง **ณฺวุ** ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า **หตฺถึ มาเรตีติ หตฺถิมารโก** ฯ
- **โพธิ (ฌาณํ)** ลง **อิ** ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า **พุชฺฌติ เตนาติ โพธิ (ฌาณํ)** ฯ
- **ปมาโท** ลง **ณ** ปัจจัย เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า **ปมชฺชนํ ปมาโท**

หรือเป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า **ปมชฺชติ เตนาติ ปมาโท** ฯ

๖. ต่างกันอย่างนี้ คือ นามศัพท์มี **อ** วิภัตติเป็นต้นในที่สุด ท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย ชื่อตัปปุริสสมาส สมาสที่มีอุปสัคหรือนิบาตอยู่ข้างหน้า ชื่ออัพยยีภาวสมาส ฯ

- **ปาปรหิโต (ภิกฺขุ)** เป็นปัญจมีตัปปุริสสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า **ปาปสฺมา รหิโต ปาปรหิโต (ภิกฺขุ)**
- **สสาวกสงฺโฆ (ตถาคโต)** เป็นสหบุพพบทพหุพพิหิสมาส มีฉัฏฐีตัปปุริสสมาสเป็นภายใน มีวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

ฉ.ตัป. วิ. **สาวกานํ สงฺโฆ สาวกสงฺโฆ**

ส.พหุพ. วิ. **สห สาวกสงฺเฆน โย วตฺตตีติ สสาวกสงฺโฆ (ตถาคโต)** ฯ

๗. **ณิก** ปัจจัย มีในโคตตตัทธิต และตรตยาทิตัทธิต ฯ ใช้ต่างกันอย่างนี้ คือ **ณิก** ปัจจัยในโคตตตัทธิต ใช้แทนศัพท์ได้เฉพาะ “**อปจฺจ**” ศัพท์อย่างเดียว ส่วน **ณิก** ปัจจัยในตรตยาทิตัทธิต ใช้แทนศัพท์ได้ทั่วไปไม่จำกัด ฯ

- **มณิมยํ (รถจกฺกํ)** ลง **มย** ปัจจัย ในปกติตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า **มณินา ปกตํ มณิมยํ (รถจกฺกํ)** ฯ หรือ **มณิสฺส วิกาโร มณิมยํ (รถจกฺกํ)** ฯ
- **เวรี** ลง **อี** ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า **เวรํ อสฺส อตฺถีติ เวรี** ฯ
- **โกสลฺลํ** ลง **ณย** ปัจจัย ในภาวตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า **กุสลสฺส ภาโว โกสลฺลํ** ฯ

---

พระเทพปริยัติมุนี เขมจารี วัดทองนพคุณ เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้

# ประโยค ป.ธ. ๔
# แปล ไทยเป็นมคธ
# สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๑. ดังได้สดับมา ท่านพระติสสะเถระนั้นเป็นพระโอรสของพระปิตุจฉาของพระผู้มีพระภาคเจ้า บวชในกาลเป็นคนแก่ บริโภคลาภสักการะอันเกิดขึ้นแล้วในพระพุทธศาสนา มีร่างกายอ้วนพี มีจีวรอัดทับเรียบร้อยโดยมาก นั่งอยู่ที่โรงฉันท่ามกลางวิหาร ฯ พระอาคันตุกะทั้งหลาย มาเพื่อต้องการจะเฝ้าพระตถาคตเจ้า ไปสู่สำนักของท่าน ด้วยความสำคัญว่า พระรูปนี้จักเป็นพระเถระผู้ใหญ่ ถามโดยเอื้อเฟื้อถึงข้อวัตรปฏิบัติ ถามโดยเอื้อเฟื้อถึงกิจที่ควรทำมีการนวดเท้าเป็นต้น ฯ ท่านก็นิ่งเสีย ฯ ลำดับนั้น พระภิกษุหนุ่มรูปหนึ่งถามท่านว่า ท่านมีพรรษาเท่าไร ? เมื่อท่านตอบว่า ยังไม่มีพรรษา ข้าพเจ้าบวชแล้วในกาลเป็นคนแก่ จึงกล่าวว่า ท่านขรัวตาผู้มีอายุ ผู้ฝึกได้ยาก ท่านไม่รู้จักประมาณตน ท่านเห็นพระเถระผู้ใหญ่มีประมาณเท่านี้แล้ว ก็ไม่ทำข้อวัตรปฏิบัติแม้เพียงสามีจิกรรม เมื่อข้อวัตรปฏิบัติอันพระเถระทั้งหลายถามอยู่ท่านก็นิ่งเสีย แม้เพียงความรังเกียจ ก็ไม่มีแก่ท่าน ดังนี้แล้ว จึงดีดนิ้วมืออันเป็นเหตุให้รู้ตัว ฯ ท่านยังขัตติยมานะให้เกิดแล้ว ถามว่า พวกท่านมาสู่สำนักของใคร เมื่อพระอาคันตุกะเหล่านั้นตอบว่า มาสู่สำนักของพระบรมศาสดา จึงกล่าวว่า ก็พวกท่านกำหนดข้าพเจ้าว่า นี่ใคร ข้าพเจ้าจักตัดมูลรากของพวกท่านเสียให้ได้ ดังนี้แล้ว ร้องไห้ เป็นทุกข์ เสียใจ ได้ไปสู่สำนักพระบรมศาสดาแล้ว ฯ ลำดับนั้น พระบรมศาสดาตรัสถามเธอว่า ติสสะเป็นอะไรหรือ เธอจึงเป็นทุกข์ เสียใจ มีน้ำตาอาบหน้า ร้องไห้ มาแล้ว ฯ ฝ่ายพระเหล่านั้นคิดว่า ภิกษุรูปนั่น พึงไปทำเรื่องที่มัวหมองอะไร ฯ ดังนี้แล้ว จึงไปกับพระติสสะนั้นทีเดียว ถวายบังคมพระบรมศาสดาแล้ว ได้นั่งที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

๒. ครั้งนั้น ลิงตัวหนึ่งเห็นช้างเชือกนั้นผลุดลุกผลุดนั่งแล้ว กระทำอภิสมาจาริกวัตรแก่พระตถาคตเจ้าอยู่ คิดว่า แม้เราก็จักกระทำกรรมอะไร ๆ ถวายบ้าง เที่ยวไปอยู่ วันหนึ่ง เห็นรวงผึ้งที่กิ่งไม้หาตัวแก่มิได้ หักกิ่งไม้แล้ว นำรวงผึ้งพร้อมทั้งกิ่งไม้นั่นแหละไปสู่สำนักพระบรมศาสดา เด็ดดอกใบตอง วาง (รวงผึ้ง) ลงบนใบตองนั้น ได้ถวายแล้ว ฯ พระบรมศาสดาทรงรับแล้ว ฯ ลิงคอยดูอยู่ด้วยคิดว่า พระบรมศาสดาจักทรงกระทำการบริโภคหรือไม่หนอแล เห็นพระบรมศาสดาทรงรับแล้วประทับนั่ง (นิ่ง) แล้ว คิดว่าอะไรหนอแล จึงจับปลายกิ่งไม้พลิกพิจารณาดูอยู่ ก็เห็นตัวอ่อนแล้ว จึงค่อย ๆ นำตัวอ่อนเหล่านั้นออกแล้ว ได้ถวายอีกครั้ง ฯ พระบรมศาสดาได้ทรงกระทำการเสวยแล้ว ฯ ลิงนั้นมีใจยินดีแล้ว ได้จับกิ่งไม้นั้น ๆ ยืนฟ้อนรำอยู่ ฯ ครั้งนั้น กิ่งไม้ที่ลิงนั้นจับอยู่แล้วก็ดี กิ่งไม้ที่ลิงนั้นเหยียบแล้วก็ดี หักลงแล้ว ฯ ลิงนั้นตกลงที่ปลายตออันหนึ่ง มีตัวอันปลายตอเสียบแทงแล้ว มีจิตเลื่อมใสนั่นแหละทำกาละแล้ว บังเกิดในวิมานทองสูง ๓๐ โยชน์ ในภพดาวดึงส์ ได้มีนางฟ้า ๑,๐๐๐ เป็นบริวาร ฯ

---

**ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที**

# เฉลย ประโยค ป.ธ. ๔
## แปล ไทยเป็นมคธ

๑. โส กิรายสฺมา ภควโต ปิตุจฺฉาปุตฺโต มหลฺลกกาเล ปพฺพชิโต พุทฺธสาสเน อุปฺปนฺนํ ลาภสกฺการํ ปริภุญฺชนฺโต ถุลฺลสรีโร อาโกฏิต-ปจฺจาโกฏิเตหิ จีวเรหิ เยภุยฺเยน วิหารมชฺเฌ อุปฏฺฐานสาลายํ นิสีทติ ฯ ตถาคตสฺส ทสฺสนตฺถาย อาคตา อาคนฺตุกา ภิกฺขู เอโส มหาเถโร ภวิสฺสตีติ สญฺญาย ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วตฺตํ อาปุจฺฉนฺติ ปาทสมฺพาหนาทีนิ อาปุจฺฉนฺติ ฯ โส ตุณฺหี โหติ ฯ อถ นํ เอโก ทหรภิกฺขุ กติวสฺสา ตุมฺเหติ ปุจฺฉิตฺวา วสฺสํ นตฺถิ มหลฺลกกาเล ปพฺพชิตา มยนฺติ วุตฺเต อาวุโส ทุพฺพินีต มหลฺลก อตฺตโน ปมาณํ น ชานาสิ เอตฺตเก มหลฺลกตฺเถเร ทิสฺวา สามีจิมตฺตมฺปี น กโรสิ วตฺเต อาปุจฺฉิยมาเน ตุณฺหี โหสิ กุกฺกุจฺจมตฺตมฺปี เต นตฺถีติ อจฺฉรํ ปหริ ฯ โส ขตฺติยมานํ ชเนตฺวา ตุมฺเห กสฺส สนฺติกํ อาคตาติ ปุจฺฉิตฺวา สตฺถุ สนฺติกนฺติ วุตฺเต มํ ปน โก เอโสติ สลฺลกฺเขถ มูลเมว โว ฉินฺทิสฺสามีติ วตฺวา รุทนฺโต ทุกฺขี ทุมฺมโน สตฺถุ สนฺติกํ อคมาสิ ฯ อถ นํ สตฺถา กินฺนุ ตฺวํ ติสฺส ทุกฺขี ทุมฺมโน อสฺสุมุโข รุทมาโน อาคโตสีติ ปุจฺฉิ ฯ เตปี ภิกฺขู เอส คนฺตฺวา กิญฺจิ อาลุลิกํ กเรยฺยาติ จินฺเตตฺวา เตเนว สทฺธึ คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ ฯ

๒. อเถโก มกฺกโฏ ตํ หตฺถึ อุฏฺฐาย สมุฏฺฐาย ตถาคตสฺส อภิสมาจาริกํ กโรนฺตํ ทิสฺวา อหัปิ กิญฺจิเทว กริสฺสามีติ วิจรนฺโต เอกทิวสํ นิมฺมกฺขิกํ ทณฺฑกมธุปฏลํ ทิสฺวา ทณฺฑกํ ภญฺชิตฺวา ทณฺฑเกเนว สทฺธึ มธุปฏลํ สตฺถุ สนฺติกํ หริตฺวา กทลิปตฺตํ ฉินฺทิตฺวา ตตฺถ ฐเปตฺวา อทาสิ ฯ สตฺถา คณฺหิ ฯ มกฺกโฏ กริสฺสติ นุ โข ปริโภคํ น กริสฺสตีติ โอโลเกนฺโต คเหตฺวา นิสินฺนํ ทิสฺวา กึ นุ โขติ จินฺเตตฺวา ทณฺฑโกฏึ คเหตฺวา ปริวตฺเตตฺวา

อุปธาเรนฺโต อณฺฑกานิ ทิสฺวา ตานิ สณิกํ อปเนตฺวา ปุน อทาสิ ฯ สตฺถา ปริโภคมกาสิ ฯ โส ตุฏฺฐมานโส ตํ ตํ สาขํ คเหตฺวา นจฺจนฺโต อฏฺฐาสิ ฯ อถสฺส คหิตสาขาปี อกฺกนฺตสาขาปี ภิชฺชิ ฯ โส เอกสฺมึ ขาณุมตฺถเก ปติตฺวา นิพฺพิทฺธคตฺโต ปสนฺเนเนว จิตฺเตน กาลํ กตฺวา ตาวตึสภวเน ตึสโยชนิเก กนกวิมาเน นิพฺพตฺติ อจฺฉราสหสฺสปริวาโร อโหสิ ฯ

# ประโยค ป.ธ. ๔
# แปล มคธเป็นไทย
# สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๑. อินฺทฺริยสำวรสีลญฺหิ น ปุเนวำ กริสฺสามีติ จิตฺตาธิฏฺฐานวเสเนว สุชฺฌนโต สำวรสุทฺธีติ อฏฺฐกถาจริเยหิ วุตฺตำ ฯ น ปุเนวนฺติ เอตฺถ เอวนฺติ สำวรเภทำ สนฺธายาหาติ ตฏฺฏีกาจริเยหิ วุตฺตำ ฯ ตสฺมา อญฺเญนาปิ สำวรำ ภินฺทิตฺวา ปุน สำวโร สมฺปาเทตพฺโพ ฯ อปิจ อินฺทฺริยสำวรปริปูรเกน ภิกฺขุนา กรณฺฑกเลณวาสินา จิตฺตคุตฺตตฺเถเรน วิย ภวิตพฺพำ ฯ

กรณฺฑกเลเณ กิร สตฺตนฺนำ พุทฺธานำ อภินิกฺขมนจิตฺตกมฺมำ มโนรมำ อโหสิ ฯ เถเรน ตตฺถ อติเรกสฏฺฐิวสฺสานิ วสนฺเตน ยุคมตฺตทสฺสิตาย จกฺขุำ อุมฺมิเลตฺวา เลณำ โอโลกิตปุพฺพำ นาโหสิ ตสฺมา ตตฺถ จิตฺตกมฺมสฺส อตฺถิภาวมฺปิ น ชานาติ ฯ ราชา เถรสฺส คุณสมฺปตฺตึ สุตฺวา วนฺทิตุกาโม ติกฺขตฺตุำ เปเสตฺวา อนาคจฺฉนฺเต เถเร ยาว เถโร นาคจฺฉติ ตาว ทารกา ถณฺฑิลำ มา ลภึสูติ มหาคาเม ตรุณปุตฺตานำ อิตฺถีนำ ถนปฏิกาย ถเน พนฺธาเปตฺวา ราชมุทฺทิกาย ลญฺฉาเปสิ ฯ เถโร ทารกานำ อนุกมฺปาย มหาคามำ คโต ฯ ตำ สุตฺวา ราชา เถรำ อนฺเตปุรำ อภิหราเปตฺวา วนฺทิตฺวา โภเชตฺวา อชฺช ภนฺเต โอกาโส นตฺถิ เสฺว สีลานิ คณฺหิสฺสามีติ ปตฺตำ คเหตฺวา โถกำ อนุคนฺตฺวา เทวิยา สทฺธึ วนฺทิตฺวา นิวตฺติ ฯ

๒. เอโก กิร ชาณุสฺโสณิ นาม พฺราหฺมโณ ภควนฺตำ อุปสงฺกมิตฺวา เอวำ ปุจฺฉติ มยมสฺสุ โภ โคตม พฺราหฺมณา นาม ทานานิ เทม สทฺธานิ กโรม อิทำ ทานำ เปตานำ ญาติสาโลหิตานำ อุปกปฺปตุ อิทำ ทานำ เปตา ญาติสาโลหิตา ปริภุญฺชนฺตูติ กจฺจิ ตำ โภ โคตม ทานำ เปตานำ ญาติสาโลหิตานำ อุปกปฺปติ กจฺจิ เต เปตา ญาติสาโลหิตา ตำ ทานำ ปริภุญฺชนฺตีติ ฯ ฐาเน โข พฺราหฺมณ อุปกปฺปติ โน อฏฺฐาเนติ ฯ กตมำ ปน โภ โคตม ฐานำ กตมำ อฏฺฐานนฺติ ฯ

อิธ พฺราหฺมณ เอกจฺโจ ปาณาติปาตี โหติ ฯเปฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา นิรยํ อุปปชฺชติ ฯ โย เนรยิกานํ สตฺตานํ อาหาโร เตน โส ตตฺถ ยาเปติ เตน โส ตตฺถ ติฏฺฐติ อิทำปิ โข พฺราหฺมณ อฏฺฐานำ ยตฺถ จิตสฺส ตำ ทานำ น อุปกปฺปติ ฯ อิธ ปน พฺราหฺมณ เอกจฺโจ ปาณาติปาตี โหติ ฯเปฯ ปรมฺมรณา ติรจฺฉานโยนึ อุปปชฺชติ โย ติรจฺฉานโยนิกานำ สตฺตานำ อาหาโร เตน โส ตตฺถ ยาเปติ ฯเปฯ น อุปกปฺปติ ฯ อิธ ปน พฺราหฺมณ เอกจฺโจ ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา มนุสฺสานำ สหพฺยตำ อุปปชฺชติ โย มนุสฺสานำ อาหาโร เตน โส ตตฺถ ยาเปติ เตน โส ตตฺถ ติฏฺฐติ อิทำปิ โข พฺราหฺมณ อฏฺฐานำ ยตฺถ จิตสฺส ตำ ทานำ น อุปกปฺปติ ฯ อิธ ปน พฺราหฺมณ เอกจฺโจ ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ ปรมฺมรณา เทวานำ สหพฺยตำ อุปปชฺชติ โย เทวานำ อาหาโร เตน โส ตตฺถ ยาเปติ ฯเปฯ น อุปกปฺปติ ฯ อิธ ปน พฺราหฺมณ เอกจฺโจ ปาณาติปาตี โหติ ฯเปฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ปีตฺติวิสยำ อุปปชฺชติ โย ปีตฺติวิสยิกานำ สตฺตานำ อาหาโร เตน โส ตตฺถ ยาเปติ เตน โส ตตฺถ ติฏฺฐติ ยำ วา ปนสฺส อิโต อนุปฺปเวจฺฉนฺติ มิตฺตามจฺจา วา ญาติสาโลหิตา วา เตน โส ตตฺถ ยาเปติ เตน โส ตตฺถ ติฏฺฐติ อิทำ โข พฺราหฺมณ ฐานำ ยตฺถ จิตสฺส ตำ ทานำ อุปกปฺปตีติ ฯ

---

**ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที**

## เฉลย ประโยค ป.ธ. ๔
## แปล มคธเป็นไทย

๑. จริงอยู่ อินทรียสังวรศีล พระอรรถกถาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่า **สำวรสุทฺธิ** เพราะบริสุทธิ์ได้ด้วยอำนาจการอธิษฐานจิตเท่านั้นว่า เราจักไม่กระทำอย่างนี้อีก ฯ พระฎีกาจารย์ผู้แก้อรรถกถานั้นกล่าวว่า พระอรรถกถาจารย์กล่าวศัพท์ว่า**เอวำ** ในคำว่า **น ปุเนวำ** นี้ หมายเอาการทำลายสังวร ฯ เพราะฉะนั้น แม้ภิกษุอื่นทำลายสังวรแล้ว ก็พึงทำสังวรให้ถึงพร้อมใหม่ ฯ อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้บำเพ็ญอินทรียสังวร พึงเป็นเหมือนพระจิตตคุตตเถระ ผู้อยู่ในถ้ำชื่อว่ากรัณฑกะ ฉะนั้น ฯ

ดังได้สดับมา ที่ถ้ำกรัณฑกะ ได้มีจิตรกรรมเรื่องออกอภิเนษกรมณ์ของพระพุทธเจ้า ๗ พระองค์ ที่น่ารื่นรมย์ ฯ พระเถระอยู่ในถ้ำนั้นกว่า ๖๐ พรรษา ยังไม่เคยลืมตาขึ้นดูถ้ำเลย เพราะความที่ท่านมีปกติทอดตาดูเพียงชั่วแอก เพราะฉะนั้น ท่านจึงไม่รู้แม้ว่าจิตรกรรมมีอยู่ในถ้ำนั้น ฯ พระราชา ทรงสดับคุณสมบัติของพระเถระ มีพระประสงค์จะทรงไหว้ จึงทรงส่ง พระราชสาส์นไปถึง ๓ ครั้ง เมื่อพระเถระไม่มา จึงรับสั่งให้คาดนมของหญิงทั้งหลายผู้มีลูกอ่อนในมหาคามด้วยผ้ารัดนมแล้ว ให้ประทับตราด้วยพระราชลัญจกรด้วยพระราชโองการว่า ตราบใดที่พระเถระยังไม่มา ทารกทั้งหลาย อย่าได้ดื่มน้ำนม ตราบนั้น ฯ พระเถระจึงไปยังมหาคามเพื่ออนุเคราะห์ทารกทั้งหลาย ฯ พระราชาทรงสดับข่าวนั้นแล้ว จึงรับสั่งให้นำพระเถระมายังภายในวัง ทรงไหว้แล้วให้ฉันแล้ว ตรัสว่า พระคุณเจ้า วันนี้ยังไม่ว่าง พรุ่งนี้ โยมจึงจักรับศีล ดังนี้แล้ว ทรงรับบาตร เสด็จตามส่งไปได้หน่อยหนึ่งทรงไหว้แล้ว เสด็จกลับพร้อมด้วยพระเทวี ฯ

๒. ดังได้สดับมา พราหมณ์คนหนึ่งชื่อชาณุสโสณิ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ทูลถามอย่างนี้ว่า พระโคดมผู้เจริญ พวกข้าพระองค์แลชื่อว่าเป็นพราหมณ์ ย่อมให้ทานทั้งหลาย ย่อมทำบุญศารทธ์ทั้งหลาย โดยอุทิศว่าขอทานนี้ จงสำเร็จแก่ญาติสาโลหิตทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้ว ขอญาติสาโลหิตทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้ว จงบริโภคทานนี้ พระโคดมผู้เจริญ ทานนั้น ย่อมสำเร็จแก่ญาติสาโลหิตทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้วแลหรือ ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วเหล่านั้น ย่อมบริโภคทานนั้นแลหรือ ฯ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า พราหมณ์ ทานย่อมสำเร็จในฐานะแล ย่อมไม่สำเร็จในอัฏฐานะ ฯ พราหมณ์ทูลถามว่า พระโคดมผู้เจริญ ก็ฐานะเป็นไฉน? อัฏฐานะเป็นไฉน? ฯ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า พราหมณ์ คนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีปกติทำสัตว์มีชีวิตให้ตกล่วงไป ฯลฯ เป็นผู้มีความเห็นผิด เบื้องหน้าแต่กายแตกตายไป เขา ย่อมเข้าถึงนรก ฯ อาหารชนิดใด สำหรับพวกสัตว์นรก เขาย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปในนรกนั้นด้วยอาหารชนิดนั้น เขาดำรงอยู่ในนรกนั้นด้วยอาหารชนิดนั้น พราหมณ์ ทานนั้นย่อมไม่สำเร็จแก่เขาผู้ดำรงอยู่ในฐานะใด ฐานะแม้นี้แล เป็นอัฏฐานะ ฯ พราหมณ์ ก็คนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีปกติทำสัตว์มีชีวิตให้ตกล่วงไป ฯลฯ เบื้องหน้าแต่กายแตกตายไป เขาย่อมเข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อาหารชนิดใดสำหรับเหล่าสัตว์ผู้เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน

เขาย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานนั้นด้วยอาหารชนิดนั้น ฯลฯ ทานนั้น ย่อมไม่สำเร็จแก่เขาผู้ดำรงอยู่ในฐานะใด ฐานะแม้นี้แลเป็นอัฏฐานะ ฯ พราหมณ์ ก็คนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ เป็นสัมมาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่กายแตกตายไป เขาย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของพวกมนุษย์ อาหารชนิดใดสำหรับพวกมนุษย์ เขาย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปในมนุษยโลกนั้น ด้วยอาหารชนิดนั้น เขาย่อมดำรงอยู่ในมนุษยโลกนั้นด้วยอาหารชนิดนั้น พราหมณ์ ทานนั้นย่อมไม่สำเร็จแก่เขาผู้ดำรงอยู่ในฐานะใด

ฐานะแม้นี้แล เป็นอัฏฐานะ ฯ พราหมณ์ ก็คนบางคนในโลกนี้เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ เบื้องหน้าแต่กายแตกตายไป เขาย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเหล่าเทพ อาหารชนิดใดสำหรับเหล่าเทพ เขาย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปในเทวโลกนั้นด้วยอาหารชนิดนั้น ฯลฯ ทานนั้น ย่อมไม่สำเร็จแก่เขาผู้ดำรงอยู่ในฐานะใด ฐานะแม้นี้แล เป็นอัฏฐานะ ฯ พราหมณ์ ส่วน คนบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีปกติทำสัตว์มีชีวิตให้ตกล่วงไป ฯลฯ เป็นมิจฉาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่กายแตกตายไป เขาย่อมเข้าถึงเปรตวิสัย อาหารชนิดใดสำหรับเหล่าสัตว์ผู้เกิดในเปรตวิสัย เขาย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปในเปรตวิสัยนั้นด้วยอาหารชนิดนั้น เขาย่อมดำรงอยู่ได้ในเปรตวิสัยนั้นด้วยอาหารชนิดนั้น ก็หรือว่า มิตรและอำมาตย์หรือญาติสาโลหิตของเขา ตามส่งให้ซึ่งทานใดแต่มนุษยโลกนี้ เขาย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปในเปรตวิสัยนั้น ด้วยทานนั้น เขาย่อมดำรงอยู่ได้ในเปรตวิสัยนั้นด้วยทานนั้น พราหมณ์ ทานนั้นย่อมสำเร็จแก่เขาผู้ดำรงอยู่ในฐานะใด ฐานะนี้แล เป็นฐานะ ฯ

---



Untitled-14 126 10/10/54, 17:42

# ประโยค ป.ธ. ๕
# แปล ไทยเป็นมคธ
# สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๑. ครั้งนั้น พระบรมศาสดาตรัสเรียกพระมหาโมคคัลลานะเถระมาแต่เช้าตรู่ ตรัสว่า โมคคัลลานะ ในสักกรนิคม ไม่ไกลกรุงราชคฤห์ เศรษฐีผู้มีความตระหนี่คนนั่นคิดว่า เราจักกินขนมเบื้อง จึงให้ภรรยาทอดขนมเบื้องบนปราสาท ๗ ชั้น เพราะกลัวคนเหล่าอื่นเห็น เธอจงไป ณ ที่นั้น ทรมานเศรษฐีแล้ว ทำให้สิ้นพยศแล้ว ให้ผัวเมียแม้ทั้งสองคนถือขนม น้ำนม เนยใส น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย นำมายังพระเชตวัน ด้วยกำลังของตน วันนี้เราพร้อมกับภิกษุ ๕๐๐ รูป จักนั่งในวิหารนั่นแหละ จักทำภัตกิจด้วยขนมเท่านั้น ฯ แม้พระเถระก็รับพระดำรัสของพระบรมศาสดาว่า ดีละ พระเจ้าข้า แล้วไปยังนิคมนั้น ด้วยกำลังฤทธิ์ทันทีทันใด เป็นผู้นุ่งเรียบร้อย ห่มเรียบร้อย ได้ยืนอยู่ที่ช่องสีหบัญชรแห่งปราสาทนั้น เหมือนแก้วมณีลอยเด่นอยู่ในอากาศนั่นแหละ ฯ เพราะเห็นพระเถระนั่นเอง ดวงหทัยของมหาเศรษฐีก็หวั่นไหวแล้ว ฯ เศรษฐีนั้นคิดว่า เรามายังที่นี้ ก็เพราะกลัวคนทั้งหลายแบบนี้นั่นแหละ แต่สมณะรูปนี้ก็ยังมายืนอยู่ที่ช่องหน้าต่างได้ มองไม่เห็นสิ่งที่ตนควรจะหยิบฉวยได้ เดือดดาลอยู่ ทำเสียงตฏะๆ ประดุจก้อนเกลือที่บุคคลใส่เข้าในไฟ จึงกล่าวอย่างนี้ว่า สมณะ ท่านยืนอยู่ในอากาศ ก็จักไม่ได้อะไร แม้จงกรมแสดงร้อยเท้าในอากาศซึ่งหารอยเท้ามิได้อยู่ ก็จักไม่ได้เหมือนกัน ฯ พระเถระเดินจงกรมกลับไปกลับมาในที่นั้นนั่นเอง ฯ เศรษฐีกล่าวว่า ท่านเดินจงกรมอยู่จักได้อะไร แม้นั่งขัดสมาธิอยู่ในอากาศก็จักไม่ได้เหมือนกัน ฯ พระเถระนั่งขัดสมาธิแล้ว ฯ ลำดับนั้น เศรษฐีกล่าวกะท่านว่า ท่านนั่งในอากาศจักได้อะไร แม้มายืนที่ธรณีหน้าต่าง ก็จักไม่ได้ ฯ พระเถระได้ยืนที่ธรณี (หน้าต่าง) แล้ว ฯ ลำดับนั้น เศรษฐีกล่าวกะท่านว่า ท่านยืนอยู่ที่ธรณี (หน้าต่าง) จักได้อะไร แม้บังหวนควันอยู่ ก็จักไม่ได้เหมือนกัน ฯ แม้พระเถระก็บังหวนควันแล้ว ฯ ปราสาททั้งสิ้นได้มีควันเป็นกลุ่มเดียวกันแล้ว ฯ

๒. ดังได้สดับมา ในพระนครสาวัตถี พวกมนุษย์ผู้อยู่ถนนสายเดียวกัน เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ถวายทานโดยรวมกันเป็นคณะแล้ว ก็จัดให้ทำการฟังธรรมตลอดคืนยันรุ่ง แต่ไม่อาจฟังธรรมตลอดคืนยันรุ่งได้ บางพวกเป็นผู้อาศัยความยินดีในกาม ก็กลับไปเรือนเสียก่อน บางพวกเป็นผู้อาศัยโทสะ ก็ไปแล้ว บางพวกเป็นผู้พรั่งพร้อมด้วยความท้อแท้ง่วงเหงาหาวนอน ก็นั่งสับปะหงกอยู่ในที่นั้นนั่นเอง ไม่อาจฟังธรรมได้ ฯ ในวันรุ่งขึ้น พวกภิกษุยังถ้อยคำให้ตั้งขึ้นในโรงธรรมเจาะจงถึงเรื่องนั้นแล้ว ฯ พระบรมศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งสนทนากันด้วยเรื่องอะไรหนอ ? เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ด้วยเรื่องชื่อนี้ จึงตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรมดาสัตว์เหล่านี้ โดยมากเป็นผู้อาศัยภพแล้ว ก็ติดอยู่ในภพทั้งหลายนั่นเอง ธรรมดาเหล่าสัตว์ ผู้มีปกติไปถึงฝั่ง มีจำนวนน้อย ดังนี้ เมื่อจะทรงสืบอนุสนธิแสดงธรรม ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

> บรรดามนุษย์ทั้งหลาย ชนเหล่าใด เป็นผู้ถึงฝั่ง ชนเหล่านั้น
> มีจำนวนน้อย ฝ่ายหมู่สัตว์นอกนี้ เลาะไปตามตลิ่งนั่นเอง
> ก็ชนเหล่าใดแล มีความประพฤติสมควรแก่ธรรม ในธรรม
> ที่เรากล่าวชอบแล้ว ชนเหล่านั้นล่วงเลยบ่วงมารที่ข้ามได้ยาก
> อย่างยิ่งแล้ว จักถึงฝั่งได้ ดังนี้ ฯ

---

**ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที**

# เฉลย ประโยค ป.ธ. ๕
## แปล ไทยเป็นมคธ

๑. อถ สตฺถา ปาโต ว มหาโมคฺคลฺลานตฺเถรํ อามนฺเตสิ เอโส โมคฺคลฺลาน ราชคหสฺส อวิทูเร สกฺกรนิคเม มจฺฉริเสฏฺฐี กปลฺลปูเว ขาทิสฺสามีติ อฌฺเฌสํ ทสฺสนภเยน สตฺตภูมิเก ปาสาเท กปลฺลปูเว ปาจาเปติ ตฺวํ ตตฺถ คนฺตฺวา เสฏฺฐึ ทเมตฺวา นิพฺพิเสวนํ กตฺวา อุโภปิ ชายปติเก ปูเว จ ขีรสปฺปิมธุผาณิตานิ จ คาหาเปตฺวา อตฺตโน พเลน เชตวนํ อาเนหิ อชฺชาหํ ปณฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ วิหาเรเยว นิสีทิสฺสามิ ปูเวเหว ภตฺตกิจฺจํ กริสฺสามีติ อาห ฯ เถโรปิ สาธุ ภนฺเตติ สตฺถุ วจนํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา ตาวเทว อิทฺธิพเลน ตํ นิคมํ คนฺตฺวา ตสฺส ปาสาทสฺส สีหปญฺชรทฺวาเร สุนิวตฺโถ สุปารุโต อากาเส เอว มณิรูปกํ วิย อฏฺฐาสิ ฯ มหาเสฏฺฐิโน เถรํ ทิสฺวา ว หทยมํสํ กมฺปิ ฯ โส อหํ เอวรูปานํเยว ภเยน อิมํ ฐานํ อาคโต อยญฺจ อาคนฺตฺวา วาตปานทฺวาเร จิโตติ คเหตพฺพคฺคหณํ อปสฺสนฺโต อคฺคิมฺหิ ปกฺขิตฺตโลณสกฺขรา วิย โรเสนฺโต ตฏฺฏตฏฺฏายนฺโต เอวมาห สมณ อากาเส ฐตฺวา กึ ลภิสฺสสิ อากาเส อปเท ปทํ ทสฺเสตฺวา จงฺกมนฺโตปิ เนว ลภิสฺสสีติ ฯ เถโร ตสฺมึเอว ฐาเน อปราปรํ จงฺกมิ ฯ เสฏฺฐี จงฺกมนฺโต กึ ลภิสฺสสิ อากาเส ปลฺลงฺเกน นิสีทนฺโตปิ น ลภิสฺสสิเยวาติ อาห ฯ เถโร ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา นิสีทิ ฯ อถ นํ อากาเส นิสินฺโน กึ ลภิสฺสสิ อาคนฺตฺวา วาตปานอุมฺมาเร จิโตปิ น ลภิสฺสสีติ อาห ฯ เถโร อุมฺมาเร อฏฺฐาสิ ฯ อถ นํ อุมฺมาเร จิโต กึ ลภิสฺสสิ ธูมายนฺโตปิ น ลภิสฺสสิเยวาติ อาห ฯ เถโรปิ ธูมายิ ฯ สกลปาสาโท เอกธูโม อโหสิ ฯ

๒. สาวตฺถิยํ กิร เอกวีถิวาสิโน มนุสฺสา สมคฺคา หุตฺวา คณพนฺเธน ทานํ ทตฺวา สพฺพรตฺตึ ธมฺมสฺสวนํ การยุ สพฺพรตฺตึ ปน ธมฺมํ โสตุ นาสกฺขึสุ เอกจฺเจ กามรตินิสฺสิตา หุตฺวา ปุน เคหเมว คตา เอกจฺเจ โทสนิสฺสิตา หุตฺวา

คตา เอกจฺเจ ปน ถีนมิทฺธสมงฺคิโน หุตฺวา ตตฺเถว นิสีทิตฺวา จปลายนฺตา โสตุ์ นาสกฺขึสุ ฯ ปุนทิวเส ภิกฺขู ตำ ปวตฺตึ อุทฺทิสฺส ธมฺมสภายำ กถำ สมุฏฺฐาเปสุ์ ฯ สตฺถา อาคนฺตฺวา กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา อิมาย นามาติ วุตฺเต ภิกฺขเว อิเม สตฺตา นาม เยภุยฺเยน ภวนิสฺสิตา ภเวสุเยว ลคฺคา วิหรนฺติ ปารคามิโน นาม อปฺปกาติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมำ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ — เย ชนา ปารคามิโน
อถายำ อิตรา ปชา — ตีรเมวานุธาวติ ฯ
เย จ โข สมฺมทกฺขาเต — ธมฺเม ธมฺมานุวตฺติโน
เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ — มจฺจุเธยฺยำ สุทุตฺตรนฺติ ฯ

# ประโยค ป.ธ. ๕
## แปล มคธเป็นไทย
## สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๑. ครู นาม ครุกาตพฺพา ปุคฺคลา ฯ เตน สทฺทนีติยํ ครุ อุคฺคเม ฯ ครูติ มาตาปีตาทโย คารวยุตฺตปุคฺคลา ฯ เต หิ ครนฺติ อุคฺคจฺฉนฺติ วิวรนฺติ อุคฺคตา ปากฏา โหนฺตีติ ครูติ วุจฺจนฺติ ฯ อปิจ ปาสาณจฺฉตฺตํ วิย ภาริยตฺเถน ครูติ วุจฺจนฺตีติ วุตฺตํ ฯ ครูนํ ภาโว คารโว เตสุ ครุกรณํ ฯ เตนฏฺฐกถายํ คารโว นาม ครุการปฺปโยคารเหสุ พุทฺธปฺปจฺเจกพุทฺธตถาคตสาวกอาจริยูปชฺฌายมาตาปีตุเชฏฺฐ-ภาติกภคินีอาทีสุ ยถานุรูปํ ครุกรณํ สคารวตาติ วุตฺตํ ฯ โส สุคติคมนาทีนํ เหตุโต มงฺคลนฺติ วุจฺจติ ฯ มงฺคลตฺตวจเนน จสฺส อคารวสฺส อมงฺคลตฺตํ ทีปิตํ โหติ ฯ อคารโว หิ ทุคฺคติคมนาทิเหตุโต อมงฺคลนฺติ เวทิตพฺโพ ฯ เตนาห ภควา สุภมาณวสฺส ธมฺมํ เทเสนฺโต อิธ มาณว เอกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา ถทฺโธ โหติ อติมานี อภิวาเทตพฺพํ น อภิวาเทติ ปจฺจุฏฺฐาตพฺพํ น ปจฺจุฏฺเฐติ อาสนารหสฺส น อาสนํ เทติ มคฺคารหสฺส น มคฺคํ เทติ สกฺกาตพฺพํ น สกฺกโรติ ครุกาตพฺพํ น ครุกโรติ มาเนตพฺพํ น มาเนติ ปูเชตพฺพํ น ปูเชติ ฯ โส เตน กมฺเมน เอวํสมตฺเตน เอวํสมาทินฺเนน กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ โน เจ กายสฺส เภทา ฯเป ฯ นิรยํ อุปปชฺชติ สเจ มนุสฺสตฺตํ อาคจฺฉติ ยตฺถ ยตฺถ ปจฺฉา ชายติ นีจกุลิโน โหติ นีจกุลินสังวตฺตนิกา เอสา มาณว ปฏิปทา ยทิทํ ถทฺโธ โหติ อติมานี ฯเป ฯ ปูเชตพฺพํ น ปูเชติ ฯ

๒. สุวโจ จ นาม อตฺตโนปิ ปรสฺสาปิ โทสปฺปหานาย ปฏิปชฺชติ นาม ฯ ตสฺมาสฺส โสวจสฺสตา โทสปฺปหานคุณาธิคมเหตุ โหติ ฯ อปิจ วิเสสาธิคมสฺส อทูริภาวโต มงฺคลํ ฯ เตน วุตฺตํ เมตฺตสุตฺตวณฺณนายํ โย หิ ปุคฺคโล อิทํ น กาตพฺพนฺติ วุตฺโต กินฺเต ทิฏฺฐํ กินฺเต สุตํ โก เม หุตฺวา วทสิ กึ อุปชฺฌาโย

อาจริโย สนฺทิฏฺโฐ สมฺภตฺโตติ วา วทติ ตุณฺหีภาเวน วา วิเหเฐติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา วา น ตถา กโรติ โส วิเสสาธิคมสฺส ทูเร โหติ ฯ โย ปน โอวทิยมาโน สาธุ ภนฺเต สุฏฺฐุ วุตฺตํ อตฺตโน วชฺชํ นาม ทุทฺทสํ โหติ ปุนปิ มํ เอวรูปึ ทิสฺวา วเทยฺยาถ อนุกมฺปึ อุปาทาย จิรสฺสํ เม ตุมฺหากํ สนฺติกา โอวาโท ลทฺโธติ วทติ ยถานุสิฏฺฐญฺจ ปฏิปชฺชติ โส วิเสสาธิคมสฺส อทูเร โหติ ฯ ตสฺมา เอวํ ปรสฺส วจนํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา กโรนฺโต สุวโจติ ฯ

สุวโจ จ ปน ทุวิโธ โหติ เอกจฺโจ ปสํสิตพฺโพ เอกจฺโจ น ฯ เตนาห กกจูปมสุตฺเต นาหนฺตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุํ สุวโจติ วทามิ โย จีวรปิณฺฑปาตเสนาสน-คิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารเหตุ สุวโจ โหติ โสวจสฺสตํ อาปชฺชติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ ตญฺหิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ จีวร...ปริกฺขารํ อลภมาโน น สุวโจ โหติ น โสวจสฺสตํ อาปชฺชติ ฯ โย จ โข ภิกขเว ภิกฺขุ ธมฺมเยว สกฺกโรนฺโต ธมฺมํ ครุกโรนฺโต ธมฺมํ อปจายมาโน สุวโจ โหติ โสวจสฺสตํ อาปชฺชติ ตมหํ สุวโจติ วทามิ ฯ ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ธมฺมเยว สกฺกโรนฺตา ธมฺมํ ครุกโรนฺตา ธมฺมํ อปจายมานา สุวจา ภวิสฺสาม โสวจสฺสตํ อาปชฺชิสฺสามาติ เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ ฯ

## เฉลย ประโยค ป.ธ. ๕
## แปล มคธเป็นไทย

๑. บุคคลทั้งหลายที่ผู้อื่นพึงทำให้หนัก ชื่อว่า **ครู** ฯ เพราะเหตุนั้น ในปกรณ์ชื่อสัททนีติ ท่าน (พระอัครวงศ์มหาเถระ) จึงกล่าวไว้ว่า **ครุ** ธาตุ เป็นไปในอรรถว่าไปสูง ฯ บุคคลทั้งหลายผู้ควรแก่ความเคารพมีบิดามารดา เป็นต้น ชื่อว่า **ครู** ฯ จริงอยู่ บุคคลเหล่านั้น นักปราชญ์เรียกว่า **ครู** เพราะวิเคราะห์ว่า ย่อมลอยเด่น คือเฟื่องฟู คือเปิดเผย ได้แก่เป็นผู้เลิศลอย คือปรากฏ ฯ อีกอย่างหนึ่ง บิดามารดาเป็นต้นเหล่านั้น นักปราชญ์เรียกว่า **ครู** เพราะอรรถว่าเป็นผู้หนัก ดุจฉัตรหิน ฉะนั้น ฯ ความเป็นแห่งบุคคลผู้หนักทั้งหลาย ชื่อว่า **คารวะ** คือ การทำให้หนักในบุคคลมีบิดามารดาเป็นต้นเหล่านั้น ฯ เพราะเหตุนั้น ในอรรถกถา พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวว่า การทำให้หนัก คือ ความเป็นผู้มีความเคารพตามสมควรในบุคคลทั้งหลายมีพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระสาวกของพระตถาคต อุปัชฌาย์อาจารย์ บิดามารดา พี่ชาย พี่สาวเป็นต้น ผู้ควรแก่การประกอบความทำให้หนัก ชื่อว่า **ความเคารพ** ดังนี้ ฯ ความเคารพนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เป็นมงคล เพราะเป็นเหตุแห่งอิฏฐผล มีการไปสุคติเป็นต้น ฯ ก็ ความที่ความไม่เคารพ ไม่เป็นมงคล เป็นอันพระองค์ทรงแสดงแล้ว ด้วยการตรัสถึงความที่ความเคารพนั้นเป็นมงคล ฯ แท้จริง ความไม่เคารพ บัณฑิตพึงทราบว่า ไม่เป็นมงคล เพราะเป็นเหตุแห่งอนิฏฐผลมีการไปทุคติเป็นต้น ฯ เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อทรงแสดงธรรมโปรดสุภมาณพ จึงตรัสว่า ดูก่อนมาณพ คนบางคนในโลกนี้ (เป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม) เป็นหญิงหรือชายก็ตาม เป็นคนกระด้าง ถือตัวจัด ไม่กราบไหว้บุคคลผู้ควรกราบไหว้ ไม่ลุกรับบุคคลผู้ควรลุกรับ ไม่ให้ที่นั่งแก่ผู้ควรแก่ที่นั่ง ไม่ให้ทางแก่ผู้ควรแก่ทาง ไม่สักการะผู้ควรสักการะ ไม่เคารพผู้ควรเคารพ ไม่นับถือผู้ควรนับถือ ไม่บูชาผู้ควรบูชา ฯ บุคคลนั้น เบื้องหน้าแต่กายแตก

ตายไป ย่อมเข้าถึง อบาย ทุคคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น ที่ตนให้บริบูรณ์แล้วอย่างนั้น ยึดมั่นแล้วอย่างนั้น หากบุคคลนั้น ไม่เข้าถึงอบาย ทุคคติ วินิบาต นรก เบื้องหน้าแต่กายแตกตายไป ถ้าเขามาสู่ความเป็นมนุษย์เกิดในที่ใด ๆ ในภายหลัง ย่อมเป็นผู้มีตระกูลต่ำในที่นั้น ๆ ดูก่อนมาณพ ข้อที่บุคคลเป็นผู้กระด้าง ถือตัวจัด ฯลฯ ไม่บูชาผู้ควรบูชานี้ ย่อมเป็นปฏิปทาอันเป็นไปเพื่อความเป็นผู้มีตระกูลต่ำ ดังนี้ ฯ

๒. ก็ธรรมดาบุคคลผู้ว่าง่าย ชื่อว่า ย่อมปฏิบัติเพื่อละโทษทั้งของตน ทั้งของคนอื่น ฯ เพราะฉะนั้น ความเป็นผู้ว่าง่ายของบุคคลนั้น ย่อมเป็นเหตุแห่งการบรรลุคุณคือการละโทษได้ ฯ อีกอย่างหนึ่ง ความเป็นผู้ว่าง่าย ชื่อว่าเป็นมงคล เพราะความเป็นผู้ไม่ไกลการบรรลุคุณวิเศษ ฯ เพราะเหตุนั้น ในอรรถกถาเมตตสูตร ท่านจึงกล่าวว่า ก็บุคคลใด ถูกผู้อื่นกล่าวเตือนว่า ท่านไม่ควรทำสิ่งนี้ ย่อมพูดว่า ท่านเห็นหรือ ท่านได้ยินหรือ ท่านเป็นอะไรของเรา จึงเตือน ท่านเป็นอุปัชฌาย์ เป็นอาจารย์ เป็นเพื่อนเห็น เป็นเพื่อนคบหรือดังนี้บ้าง ย่อมเบียดเบียน โดยความเป็นผู้นิ่งเสียบ้าง รับปากแล้วไม่ทำอย่างนั้นบ้าง บุคคลนั้น ย่อมมีในที่ไกลการบรรลุคุณวิเศษ ฯ ส่วนบุคคลใด ถูกผู้อื่นตักเตือนอยู่ ย่อมพูดว่า ดีละ ท่านผู้เจริญ ท่านพูดดีแล้ว ขึ้นชื่อว่าโทษของตน ย่อมเห็นได้ยาก ท่านเห็นกรรมเห็นปานนี้แล้ว พึงอาศัยความเอ็นดู ว่ากล่าวข้าพเจ้าแม้อีก ต่อกาลนาน ข้าพเจ้าจึงได้คำตักเตือนจากสำนักของท่าน ดังนี้ ทั้งปฏิบัติตามที่ท่านสอน บุคคลนั้น ย่อมมีในที่ไม่ไกลการบรรลุคุณวิเศษ ฯ เพราะฉะนั้น บุคคลรับคำของผู้อื่นอย่างนี้แล้วทำตาม ชื่อว่าคนว่าง่าย ฯ

ก็แล คนว่าง่ายมี ๒ ประเภท บางคนน่าสรรเสริญ บางคนไม่น่าสรรเสริญ ฯ เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสไว้ในกกจูปมสูตรว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใด เป็นผู้ว่าง่าย ถึงความเป็นผู้ว่าง่าย เพราะเหตุแห่งจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัชบริขาร เราไม่เรียกภิกษุนั้นว่าเป็นผู้ว่าง่าย ฯ ข้อนั้นเพราะเหตุไร ฯ ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่าภิกษุนั้น เมื่อไม่ได้จีวร...

คิลานเภสัชบริขาร หาเป็นผู้ว่าง่ายไม่ หาถึงความเป็นผู้ว่าง่ายไม่ ฯ ภิกษุทั้งหลาย ส่วนภิกษุใดแล สักการะเฉพาะธรรมอยู่ เคารพธรรมอยู่ นอบนบธรรมอยู่ ย่อมเป็นผู้ว่าง่าย ย่อมถึงความเป็นผู้ว่าง่าย เราเรียกภิกษุนั้นว่า เป็นผู้ว่าง่าย ฯ ภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้น พวกเธอพึงศึกษาในพระธรรมวินัยนี้อย่างนี้ว่า เราทั้งหลาย สักการะเฉพาะธรรม เคารพธรรม นอบนบธรรม จักเป็นผู้ว่าง่าย จักถึงความเป็นผู้ว่าง่าย ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอควรศึกษาอย่างนี้แล ดังนี้ ฯ

---

พระธรรมเจดีย์ ธมฺมเสฏฺโฐ วัดกัลยาณมิตร เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้